

142. Bijbelstudie over
NABI YUNUS - DE PROFEET JONA
YONA HANAVI
יונה הנביא

Deel 2: De storm omwille van Jona

De vorige keer zagen wij dat Yona dacht, zijn taak als onheilsprofeet te kunnen ontlopen door de vluchten naar Tarsis. Hij ontliet elke discussie met G'd en boekte in de zeehaven Yafo, die tegenwoordig een wijk van Tel Aviv is, een passage op een schip met bestemming Tarsis. Daarom wordt hij door sommigen gezien als een lafaard, die bang was dat de Assyriërs hem zouden lynchen en door anderen als een nationalist, die het de vijanden van zijn eigen volk niet gunde, aan G'ds oordeel te ontsnappen door zich te bekeren. Wat zijn beweegredenen ook geweest mogen zijn, het is een feit, dat hij op dat moment een ontrouwe en ongehoorzame profeet was. Gelukkig ziet de Eeuwige niet alleen een momentopname en liet het daar niet bij, maar gaf Yona de gelegenheid, zijn fout te herstellen en alsnog de opdracht uit te voeren. Soms laat de Eeuwige moeilijkheden toe in ons leven om ons tot inkeer te brengen, maar met de beproeving zal Hij ook voor uitkomst zorgen, want Hij is getrouw en zal het niet toelaten, dat we boven ons vermogen beproefd worden (1 Korinthiërs 10:13). Zo deed Hij ook met Yona. Hoe Hij dit deed en wat de reactie van Yona hierop was, dat zullen wij nu in dit tweede deel van deze bijbelstudie nader onderzoeken.

יונה Yona [Jona] 1:4

“Maar de Eeuwige wierp een hevige wind op de zee en er ontstond een zware storm op de zee, zodat het schip dreigde te worden stukgeslagen.”

Bahasa Indonesia: *“Maka Tuhan menurunkan angin kencang ke atas laut dan terjadilah badai yang dahsyat ke atas laut, sehingga kapal itu terancam hancur.”*

Javaans: *“Nanging Gusti Elohim banjur nekakaké prahara ing segara. Saking gedhéné nganti prau mau kaantyam déning bebaya.”*

De Eeuwige manifesteert zich zowel in de TeNaCH (O.T.) alsook in B'rit haChadasha (N.T.) vaak in zware stormen om enerzijds Zijn grote macht te tonen en anderzijds als teken van Zijn boosheid, want de zonde doet stormen en orkanen woeden in ons leven: *“Zie, een stormwind van de Eeuwige, gramschap, vaart uit, een wervelende storm; op het hoofd der g'ddelozen stort hij zich uit! - Lihatlah, badai dari Tuhan telah bergerak dalam murkanya, bagaikan angin puting beliung, ia akan menimpa kepala orang-orang jahat!”* (ירמיהו Yir'm'yahu [Jeremia] 23:19). *“De Eeuwige is lankmoedig, doch groot van kracht, en de Eeuwige laat geenszins ongestraft. In wervelwind en storm is Zijn weg, wolken zijn het stof Zijner voeten! - Tuhan panjang sabar dan besar kuasa-Nya, namun Dia sungguh-sungguh tidak akan membiarkan orang bersalah tanpa hukuman. Tuhan berjalan dalam angin ribut dan badai, dan awan adalah debu kaki-Nya!”* (נחום Nachum [Nahum] 1:3). *“Daarom, zo zegt de Eeuwige Adonai, ja, Ik zal een stormwind doen losbreken in Mijn grimmigheid en stromende regen zal er zijn in Mijn toorn, en hagelstenen; in grimmigheid, tot verdelgens toe! - Oleh karena itu, beginilah Tuhan Elohim berfirman: Aku bahkan akan meremukkan dengan badai yang mengamuk di dalam murka-Ku. Dan akan terjadi hujan lebat dalam kemarahan-Ku, dan hujan es dalam murka-Ku akan membinasakannya!”* (יחזקאל Yechez'q'el [Ezechiël] 13:13). Op zee is zo een zware stormwind natuurlijk nog veel angstaanjagender dan op het land, want als de storm over het water raast, dan worden de golven bulderend opgezweept en slaan over de schepen heen, alles meesleurend! Zo een zware storm heeft de Eeuwige in alle hevigheid over het schip laten neerbarsten, waarin Yona Hem trachtte te ontvluchten. De stormwind nam zo onrustbarend toe en zweepte de golven zo hoog op, dat het schip gevaar liep te breken en elk moment in stukken uit elkaar gescheurd te worden! De Midrash zegt, dat alleen het schip waarop Yona zich bevond, in zo grote nood was

en dreigde te vergaan, maar dat alle andere schepen erom heen, die tegelijkertijd op dezelfde zee waren, geen last van de storm hadden.

יוֹנָה Yona [Jona] 1:5

“De schepelingen werden bevreesd en riepen ieder tot zijn G'd, en zij wierpen de lading die in het schip was, in zee om het daardoor lichter te maken. Yona echter was in het ruim van het schip afgedaald, en hij had zich daar neergelegd en was in een diepe slaap gevallen.”

Bahasa Indonesia: *“Lalu para awak kapal menjadi ketakutan dan masing-masing orang berteriak kepada ilahny. Dan mereka melemparkan barang-barang yang ada di dalam kapal ke laut untuk meringankan kapal itu. Sementara Yunus telah turun ke bagian kapal yang paling bawah dan berbaring dan tertidur lelap.”*

Javaans: *“Para kelasi padha wedi banget lan sambat-sambat njaluk tulung marang déwa sesembahané dhéwé-dhéwé. Lan supaya ngurangi bebaya kèrem, wong-wong banjur padha mbuwangi momotané prau. Déné Nabi Yunus wis medhun ing péranganing prau sing ngisor dhéwé, banjur saré kepati.”*

De opgezweepte golven waren zo hoog en onstuimig, dat ze over het schip sloegen, en de storm was zo hevig dat iedereen zich stevig moest vasthouden of zelfs vastbinden om niet weggewaaid te worden. Er was een complete chaos aan boord. De bemanning van het schip was door deze zware storm buitengewoon bezorgd en alle krachten werden ingezet. Schouder aan schouder probeerden de zeelieden samen te voorkomen, dat het schip zou kapseizen. Zij waren doodsbang terwijl zij door hun beroep natuurlijk met dit soort gevaren bekend waren. Deze storm moet dan echt wel bijzonder hevig en angstaanjagend geweest zijn, want men mag er toch wel van uitgaan, dat de schepelingen wel wat gewend waren en echt wel tegen een stootje konden. Normaal gesproken zouden deze harde mannen er niet zo bang voor geweest zijn, maar in deze orkaan begonnen zelfs de moedigste en meest ervarene onder hen te beven van angst en renden radeloos en vertwijfeld heen en weer. Daar scheen toch echt wel iets in deze zware storm te zijn, dat anders was dan zij gewend waren en zij waren zich ervan bewust, in welk groot gevaar zij zich bevonden. Als gevolg van hun vrees, dat het schip door de hevige storm, die de Eeuwige liet opsteken, dreigde om te slaan en te vergaan, riepen de zeelieden in hun doodsangst hun goden aan om hun te redden, maar tevergeefs. Er staat niet, dat ze samen een gemeenschappelijk gebed opzonden, maar dat een ieder voor zichzelf tot zijn eigen god riep. De Midrash heeft de gewoonte, details te vermelden, die we in de Bijbel niet terugvinden, en getrouw aan deze gewoonte worden daarin de schepelingen als vertegenwoordigers van de volkeren der aarde beschreven. De Midrash zegt, dat er 70 bemanningsleden aan boord waren, uit elk volk één. Zij baden in 70 talen, en iedere schepeling vroeg de god van zijn land of stad in zijn eigen taal hem te redden, maar helaas zonder succes. Alle goden ter wereld werden volgens de traditie tijdens deze buitengewoon hevige storm aangeroepen, behalve de G'd van Israël. Waarom niet? Omdat de vertegenwoordiger van dat volk het liet afweten! Er werd door allen geschreeuwd en gebeden en wanhopig gooiden ze allerlei voorwerpen overboord om het schip lichter te maken. Zij waren waarschijnlijk op een handelsreis waardoor het schip veel goederen en koopwaren aan boord had, maar ook het in de zee gooien van de kostbare lading om het schip daardoor te verlichten bracht geen verandering in de situatie. Iedereen probeerde in elk geval, zich op zijn manier nuttig te maken en mee te helpen, het schip en het leven van allen te redden, iedereen behalve Yona. Waar is Yona al die tijd geweest? Juist in deze acute noodsituatie en het moment van doodsgevaar waarin alle handen keihard nodig waren, was hij niet op het dek bij de zeelieden. Men zou toch juist van hem hebben verwacht, dat hij daar meer dan alle anderen bezig was geweest om een handje te helpen omdat hij wist dat ze dit aan hem hadden te danken. Juist daarom had hij bij uitstek actiever en gedrevener moeten zijn dan wie ook. Op zijn minst had hij de Eeuwige moeten aanroepen om deze onschuldige mensen te sparen, want hij wist waar de storm vandaan kwam en wiens schuld dit was, maar de profeet was niet daar, waar ze hem nodig hadden. Waar was hij dan wel? Benedendeks, in het ruim! En wat deed hij daar? Hij sliep! Niet te geloven! Hoe kon hij het in zijn hoofd halen om een tukje te doen terwijl het schip in zeenood verkeerde? Sommigen zeggen, dat Yona misschien rustig is gaan slapen omdat hij zichzelf op dit schip buiten het bereik van enige gevaar waande, weg

van het aangezicht van de Eeuwige. Daarom staat er in de vertaling van Het Boek: *“Hij betaalde voor zijn passage, ging aan boord en klom naar beneden in het donkere ruim van het schip om zich te verbergen voor de Eeuwige.”* Daar lag hij te slapen en geen enkel schuldgevoel binnen in hem weerhield hem blijkbaar daarvan, rustig te sluimeren. Maar de Eeuwige heeft er niet lang mee gewacht om het schip naar Tarsis in grote nood te brengen om Yona, die benedendeks in een diepe slaap was gevallen, letterlijk en figuurlijk wakker te schudden! Dit scenario, dat de profeet ligt te slapen terwijl het schip door de zware storm dreigde te vergaan, doet mij denken aan een soortgelijke situatie tijdens de storm op het Meer van Galilea: *“En toen Hij in het schip ging, volgden zijn discipelen Hem. En zie, er kwam een grote onstuimigheid op de zee, zodat de golven over het schip sloegen; maar Hij sliep.”* **Bahasa Indonesia:** *“Dan ketika Dia tengah naik ke atas perahu, murid-murid-Nya mengikuti Dia. Dan lihatlah, suatu guncangan yang dahsyat telah terjadi di danau, sehingga perahu itu digulung oleh gelombang, tetapi Dia tetap tidur.”* **Javaans:** *“Gusti Yeshua terus mlebu nang prau lan murid-muridé pada mèlu. Ora let suwi terus ènèng ombak gedé nang mér kono lan ombaké ngontang-antingké prauné. Ing waktu kuwi Gusti Yeshua ijk turu. (מַתִּיתָיָהוּ Matit'yahu [Mattheüs] 8:23-24). “En er stak een zware stormwind op en de golven sloegen in het schip, zodat het schip reeds vol liep. Maar Hij zelf lag op het achterschip tegen het kussen te slapen.”* **Bahasa Indonesia:** *“Dan terjadilah badai angin yang dahsyat, dan gelombang menghantam pada perahu itu sehingga hampir dipenuhi air. Dan Dia sendiri berada di buritan, sambil tidur di atas bantal.”* **Javaans:** *“Ora let suwi terus ènèng angin banter. Ombaké ngantemi prauné sampèk kebek banyu lan mèh kelep. Gusti Yeshua malah ijk turu nang mburi, bantalan.”* (Marcus 4:37-38a). *“En terwijl zij varende waren, viel Hij in slaap. En er sloeg een stormvlaag neder op het meer en zij kregen water in en verkeerden in nood.”* **Bahasa Indonesia:** *“Dan ketika mereka sedang berlayar, Dia tertidur. Dan, turunlah angin topan ke danau itu, dan mereka diterpanya dan berada dalam bahaya.”* **Javaans:** *“Nanging sak barengé ngabrah Gusti Yeshua keturon. Lah terus dadakan waé nang mér kono ènèng ombak gedé teka. Prauné keleton banyu sampèk medèni.”* (Lucas 8:23). Ziet u de overeenkomst? Zowel de profeet alsook de Messias lagen beiden te slapen terwijl er om hen heen een zware storm aan de gang was en de golven over het dek sloegen. Tot hier is er nog geen discrepantie, want Yona is tot op zekere hoogte een beeld van Yeshua, maar toch is er een belangrijk verschil: terwijl Yona ongehoorzaam was, was Yeshua gehoorzaam, en terwijl Yona de storm pas tot bedaren kon brengen door schuld te belijden en zich ter verzoening in de zee te laten werpen zoals we straks zullen lezen, bracht Yeshua de storm tot bedaren enkel door Zijn woord: *“En zij kwamen en maakten Hem wakker en zeiden: Heer, help ons, wij vergaan! En Hij zeide tot hen: Waarom zijt gij bevreesd, kleingelovigen? Toen stond Hij op en bestrafte de winden en de zee, en het werd volkomen stil. En de mensen verwonderden zich en zeiden: Wat voor iemand is deze, dat ook de winden en de zee Hem gehoorzaam zijn?”* **Bahasa Indonesia:** *“Dan para murid-Nya, setelah menghampiri, membangunkan Dia sambil berkata: Tuhan, selamatkanlah kami, kami binasa! Dan Dia berkata kepada mereka, “Mengapa kamu menjadi takut, hai yang kurang iman? Setelah dibangunkan, lalu Dia menghardik angin dan danau itu, dan terjadilah ketenangan yang luar biasa. Dan orang-orang itu takjub sambil berkata: Macam apakah Dia ini, sehingga baik angin maupun danau patuh kepada-Nya?”* **Javaans:** *“Murid-muridé terus marani lan nggugah Dèkné: Gusti, awaké déwé ditulungi. Prauné kelep! Gusti Yeshua terus ngomong: Kenèng apa kowé kok pada wedi? Kok tyilik pengandelé! Gusti Yeshua terus tangi lan mréntah angin lan ombak kongkon mandek. Anginé lan banyuné terus anteng. Wong-wong sing nang kono pada nggumun lan ngomong: Wong iki sapa ta? Angin lan ombak kok pada manut marang tembungé?”* (מַתִּיתָיָהוּ Matit'yahu [Mattheüs] 8:25-27). Yeshua werd wakker gemaakt door Zijn discipelen. In het geval van Yona was dit de kapitein van het schip:

יונה Yona [Jona] 1:6

“En de gezagvoerder kwam bij hem en zeide tot hem: Hoe kunt gij zo vast slapen! Sta op, roep tot uw G'd, misschien zal die G'd onzer gedenken, zodat wij niet vergaan.”

Bahasa Indonesia: *“Maka datanglah kepadanya nakhoda kapal dan berkata: Bagaimana mungkin engkau tidur dengan nyenyak? Bangunlah, berserulah kepada Elohimmu, barangkali Elohim akan memedulikan kita sehingga kita tidak mati.”*

Javaans: *“Nabi Yunus banjur diparani kaptèné prau, karo matur mengkéné: Lho, kénging menapa panjenengan koksaré kémawon? Kula aturi wungu lan ndedonga dhateng Elohim panjenengan nyuwun pitulunganipun. Saged ugi tuwuh welasipun dhateng kita lan milujengaken gesang kita.”*

Toen de ingeslapen passagier in het ruim ontdekt werd, kwam de kapitein zelf bij hem om hem wakker te maken. Blijkbaar was Yona de enige of misschien wel de bestbetalende passagier op het schip gezien het feit, dat de gezagvoerder hoogstpersoonlijk de moeite nam naar beneden te gaan om hem wakker te maken, en niet één van de bemanningsleden daarvoor stuurde, wat normaal meer voor de hand zou liggen. Toch reageerde de schipper nogal boos of in elk geval enigszins geïrriteerd over het feit dat Yona rustig lag te slapen terwijl de rest keihard aan het werk was om het schip overeind te houden. Daarom riep hij berispent: *“Ma lecha nirdam? - Hoe kun jij hier liggen te slapen? Sta op, roep je G'd te hulp! Misschien zal die G'd zich ons lot aantrekken, zodat we niet vergaan!”* (Groot Nieuws Bijbel). De gezagvoerder wist niet wat hij zag: iedereen was in paniek en probeerde zijn vege lijf te redden en deze gast lag hier rustig te pitten alsof er niets aan de hand was! Dat was toch niet te geloven! Maar wat zei de kapitein tegen Yona? Dat hij naar boven moest om een handje te helpen? Nee! Hij riep hem op om tot de G'd van Israël te bidden, want dat was de enige G'd, die nog niet te hulp werd geroepen. De kapitein zag namelijk, dat de vele goden van zijn internationale bemanningsleden geen gehoor gaven aan hun smeekbeden en het lieten afweten, en hij spoorde Yona daarom aan, om ook de G'd van zijn volk aan te roepen. Hij zag, dat ze niets hadden aan al die goden die ze aanriepen, maar hij gaf de hoop niet op, want met zijn oproep aan Yona gaf hij blijk, nog enige hoop te bezitten dat de G'd van zijn passagier hun ondergang wellicht toch nog kan voorkomen en hen kan redden uit deze verschrikkelijke situatie. Hij bleek het aan het rechte eind te hebben, maar eigenlijk is het wel beschamend, dat een profeet van de Eeuwige door een heiden opgeroepen moet worden om tot de G'd van Israël te bidden in plaats van dat hij dat uit zichzelf al deed, want hij wist als geen ander wat de oorzaak van deze storm was. Het kon toch niet zo zijn, dat onschuldigen de dupe zouden worden van zijn ongehoorzaamheid, alleen omdat zij het pech hadden, dat hij hun schip had uitgekozen om daarop voor de Eeuwige weg te vluchten.

יוֹנָה Yona [Jona] 1:7

“En zij zeiden tot elkander: Komt, laat ons het lot werpen, opdat wij te weten komen door wiens schuld dit onheil ons treft. Zij wierpen het lot en het lot viel op Yona.”

Bahasa Indonesia: *“Dan mereka masing-masing berkata seorang kepada yang lain: Marilah kita membuang undi, agar kita mengetahui oleh karena siapa bencana ini telah terjadi atas kita. Kemudian mereka membuang undi, dan jatuhlah undi atas Yunus.”*

Javaans: *“Para kelasi padha rerasanan: Ayo padha gawé undhi, supaya ngerti sapa sing sejatiné marakaké kita padha kaantyam ing bebaya iki. Banjur padha gawé undhi lan undhi mau tiba Yunus.”*

Ondertussen overlegden de zeelieden wat ze verder nog konden doen, aangezien hun gebeden niets opleverden en ook het overboord gooien van de kostbare lading geen verandering bracht. Zij besloten uiteindelijk, het lot te werpen om daarmee vast te stellen door wiens schuld de storm was opgestoken en wie deze ramp die hen trof, had veroorzaakt. Ze kwamen blijkbaar tot de conclusie, dat dit geen normale storm was, zoals ze al vele hebben meegemaakt, maar een strafgericht omdat één van hen misschien de goden had beledigd of zich aan de ene of andere misdaad schuldig had gemaakt. Zij besloten het lot te laten beslissen, wie de schuldige was, op wie de vloek rustte en om wiens wil hen dit onheil overkwam. Het lot viel op Yona!

יוֹנָה Yona [Jona] 1:8

“Toen zeiden zij tot hem: Deel ons toch mee, door wiens schuld dit onheil ons treft; wat is uw bedrijf en vanwaar komt gij, wat is uw land en van welk volk zijt gij?”

Bahasa Indonesia: *“Lalu mereka berkata kepadanya: Kami minta kepadamu, ceritakanlah kepada kami, oleh karena siapakah bencana ini telah terjadi pada kami? Apakah pekerjaanmu dan dari mana engkau datang? Apakah negerimu dan dari bangsa manakah engkau?”*

Javaans: *“Mulané banjur matur marang Nabi Yunus: Panjenengan kalepatan menapa? Panjenengan nglampahi menapa wonten ing ngriki? Panjenengan saking negari pundi lan bangsa menapa?”*

De zeelieden trokken uit de uitslag van de loting nog geen overhaaste conclusie en wezen hun passagier niet bij voorbaat aan als de schuldige en ze verweten hem ook niets. Voor hun was hij immers een vreemdeling, die zij niet kenden en durfden hem daarom niet zomaar iets ten laste leggen. Ik heb een groot respect voor dit normaal gesproken zo ruwe scheepsvolk, dat zij deze man, die door het lot was aangewezen als degene, door wiens schuld zij aan zo een groot gevaar waren blootgesteld, toch niet woedend hadden aangevallen, wat eigenlijk te verwachten was, maar dat ze hem de kans gaven met eigen woorden uit te leggen, waaraan zij het onheil te danken hadden. Dat moest hij volgens de uitkomst van de loterij immers weten. Terwijl de storm nog in volle gang was en de golven nog steeds over het dek sloegen, vroegen ze hem, wie er volgens hem verantwoordelijk was voor deze ramp. Blijkbaar wilden ze het uit zijn eigen mond horen dat hij het was omdat ze er misschien aan twijfelden of het lot wel de juiste persoon had getroffen. Ook wilden ze van hem weten, wat hij aan boord van dit schip deed, wat het doel van zijn reis was, waar hij vandaan kwam, uit welk land hij kwam en tot welk volk hij behoorde. Dat was voor hen klaarblijkelijk belangrijk te weten om te kunnen begrijpen, waarom zijn G'd zo boos op hem was en om te beoordelen wat ze samen daaraan konden doen.

יוֹנָה Yona [Jona] 1:9

“En hij zeide tot hen: Ik ben een Hebreëër en ik vrees de Eeuwige, de G'd des hemels, die de zee en het droge gemaakt heeft.”

Bahasa Indonesia: *“Maka dia menjawab mereka: Aku adalah orang Ibrani, dan aku takut akan Tuhan, Elohim semesta langit, yaitu Dia yang telah menciptakan laut dan darat.”*

Javaans: *“Kula menika tiyang Ibrani, mengkonono wangsulanè Nabi Yunus. Kula ngabekti dhateng Elohim ingkang nitahaken langit, bumi lan seganten.”*

Yona draaide er niet omheen en verzon geen nieuw verleden, maar biechtte alles eerlijk op. Hij kwam er openlijk voor uit, dat hij een Hebreëër was en dat hij de G'd des hemels vereerde, die de zee en de aarde geschapen heeft. Hij zei dus niet, dat de Eeuwige de G'd van het ene of andere land was, zoals de goden die zij aanriepen, maar dat Hij de Schepper is van de gehele aarde en daarmee superieur ver boven alle andere goden uitsteekt. Als antwoord op hun vraag getuigde Yona dus van zijn verering voor de enige en waarachtige G'd! Yona verloochende zijn geloof en zijn afkomst niet, maar erkende zijn betrekking tot Hem en Zijn volk met de woorden: *“Ik ben een Hebreëër en ik vereer de Eeuwige, de G'd van de hemel, de G'd die de zee en het land gemaakt heeft!”* Hij zei niet, dat hij een Jood was, want hij behoorde niet tot Juda, en hij zei ook niet dat hij een Israëliet was, want zo werden in die tijd alleen de inwoners van het noordelijke tienstammenrijk genoemd. Hij had dat wel kunnen zeggen, want daar kwam hij inderdaad vandaan, maar hij wilde hen duidelijk maken dat hij deel uitmaakte van G'ds volk, en daarom zei hij: *“Iv'ri anochi - Hebreëër ben ik!”*

יוֹנָה Yona [Jona] 1:10

“Toen vreesden die mannen met grote vrees en zij zeiden tot hem: Wat hebt gij toch gedaan? Want die mannen wisten, dat hij op de vlucht was, weg van het aangezicht van de Eeuwige, want dat had hij hun medegedeeld.”

Bahasa Indonesia: *“Dan orang-orang itu takut dengan ketakutan yang sangat besar, dan mereka berkata kepadanya: Apa ini yang telah engkau perbuat? Sebab orang-orang itu mengetahui bahwa dia telah melarikan diri dari hadapan Tuhan, karena dia telah menceritakannya kepada mereka.”*

Javaans: *“Yona nyritakaké enggoné mlayu saka ngarsané Pangéran. Para kelasi padha wedi banget, banjur matur marang Nabi Yunus mengkéné: Tindak panjenengan menika lepat sanget!”*

Als we dit vers in de NBG-vertaling lezen, krijgen wij de indruk, dat de schepelingen al vanaf het begin op de hoogte waren van het feit, dat Yona op de vlucht was voor zijn G'd en dat ze hem

desondanks hadden meegenomen omdat ze er waarschijnlijk van uitgingen, dat de G'd van Yona net zo streekgebonden was als hun eigen goden en Zijn macht zich niet zou uitstrekken tot de Middellandse Zee. Ze tilden daar dus niet zo zwaar aan en maakten zich er niet druk over. Maar door de zware storm en het gevaar om te verdrinken hadden ze ingezien, dat dit een misvatting was die ze duur zou komen te staan! Vandaar dat deze zeelui nu de angst om het hart sloeg en zij totaal overstuur raakten toen ze aan den lijve ondervonden dat de G'd van Israël, die door Yona de G'd des hemels, de Schepper van de zee en de aarde genoemd werd, Zijn macht vertoonde! In de nieuwe Bijbelvertaling lezen wij daarentegen, dat de bemanning daar eerst niets van afwist en pas daarvan hoorde, nadat Yona aan hen zijn identiteit bekend gemaakt had en aan hen had verteld wie zijn G'd was: *“De mannen werden doodsbang, en toen ze van hem hoorden dat hij was weggevlucht van de Eeuwige, zeiden ze tegen hem: Hoe heb je dat kunnen doen?”* In deze vertaling schrokken de zeelieden geweldig toen ze hoorden voor welke G'd Yona op de vlucht was. Dat konden zij niet weten, want anders hadden ze hem niet gevraagd uit welk land hij kwam en tot welk volk hij behoorde. Pas toen hij dit bekendmaakte, beseften zij met welke G'd zij hier te maken hadden, want blijkbaar hadden zij her en der reeds genoeg over deze G'd gehoord om te weten waartoe Hij in staat is. Vandaar dat ze daar zo erg van geschrokken waren en doodsbang werden toen ze hoorden, dat deze G'd toernig was! Het is dan ook niet meer dan logisch, dat ze Yona voor zijn onverantwoordelijk gedrag berispten met de verwijtende vraag: *“Hoe heb je dat kunnen doen?”* of met andere woorden: *“Hoe heb je dat ons kunnen aandoen? Waarom heb je ons erbij betrokken?”* En zeer terechte vraag, want deze onschuldige zeelieden dreigden nu door deze storm de dupe te worden van zijn gedrag.

יוֹנָה Yona [Jona] 1:11

“En zij vroegen hem: Wat zullen wij met u doen, opdat de zee ophoude tegen ons te woeden, want de zee wordt hoe langer hoe onstuimiger.”

Bahasa Indonesia: *“Lalu mereka berkata kepadanya: Apakah yang harus kami lakukan terhadapmu supaya laut dapat menjadi tenang di sekitar kita, karena laut makin bergelora hebat?”*

Javaans: *“Praharané saya suwé saya mundhak gedhé. Mulané para kelasi banjur matur marang Nabi Yunus: Seketyanipun kadospundi, panjenengan kedah kula menapakaken, supados prahara menika sirep?”*

Nu het duidelijk was, dat Yona hun leven in de weegschaal had gesteld, omdat dit kwaad hen omwille van hem trof, hadden ze eigenlijk heel boos op hem kunnen worden en zich op hem kunnen wreken. Maar dat deden ze niet, want wat zouden ze daarmee opschieten? Een ding realiseerden zij zich allemaal: er moest iets gebeuren! De aanwijzing van de schuldige door het lot en zijn bekentenis alleen waren niet voldoende om deze zware storm tot zwijgen te brengen. Ze beseften maar al te goed, dat er zo snel mogelijk iets met Yona gedaan moest worden om aan de Eeuwige te tonen, dat ze afstand van hem en van zijn zonde namen, want de zee werd ging steeds onstuimiger tegen hen tekeer! Maar omdat zij nu wisten dat Yona een profeet was, durfden zij hem niet aan te raken omdat zij vreesden, dat ze het daarmee alleen maar erger zouden maken dan het al was. Daarom stelden zij hem zelf de vraag, wat ze met hem moeten doen, dat de zee hen met rust laat en een eind te maken aan deze storm. Ze lieten deze beslissing dus aan hemzelf over. Hij moest het zelf in orde maken met de Eeuwige en ervoor zorgen, dat de onschuldige medeopvarenden gespaard zouden worden.

יוֹנָה Yona [Jona] 1:12

“Hij antwoordde hun: Neemt mij op en werpt mij in de zee, en de zee zal ophouden tegen u te woeden. Want ik weet, dat door mijn schuld deze zware storm tegen u is opgestoken.”

Bahasa Indonesia: *“Maka dia berkata kepada mereka: Angkatlah aku dan lemparkanlah aku ke dalam laut, maka laut di sekitar kamu akan tenang. Karena aku mengetahui bahwa oleh karena akulah badai yang besar ini telah terjadi pada kamu.”*

Javaans: *“Wangsulané Nabi Yunus: Prayoginipun kula sampéyan butyal dhateng seganten kémawon, mangké praharanipun badhé tumunten sirep. Sebab menika sedaya rak mergi saking lepat kula, temah sampéyan ngantos sami katempuh ing prahara kados mekaten.”*

Omdat Yona niet wilde dat het schip door zijn schuld zou vergaan en de onschuldige zeelieden zouden verdrinken, verzocht hij hun hem overboord te gooien. Hij had natuurlijk ook zelf in de zee kunnen springen, maar hij wilde zich in hun handen stellen zodat zij het vonnis, dat hij zelf velde, zouden voltrekken. Om dit te rechtvaardigen en de uitvoering ervan voor hen makkelijker te maken, voegde hij daar nog nadrukkelijk aan toe dat hij zich van zijn schuld zeer bewust was. Hij wist dat deze zware storm hen om zijntwil overkwam omdat hij gezondigd had door zich aan zijn opdracht te onttrekken en van G'ds aangezicht weg te vluchten. Daarom had de Eeuwige hem deze storm achterna gestuurd om hem te laten zien, dat het ontvluchten aan zijn opdracht niet mogelijk is. Dat had Yona inmiddels heel goed begrepen en hij besepte ook, dat de Eeuwige Zijn toorn om zijntwil de bemanning van dit schip trof. Daarom veroordeelde hij zichzelf om in zee geworpen te worden en hij verzekerde hun, dat de zee dan weer stil zou worden en hen verder met rust zou laten. Er was geen andere weg om de onstuimige zee tot bedaren te brengen. Zoals ik bij de uitleg van vers 5 reeds aangaf, is Yona hierin een type van Yeshua, omdat hij Zijn leven wilde geven voor het behoud van velen. Het verschil ligt echter in het feit, dat Yona deze storm, waarvoor hij zich wilde opofferen om hem te doen bedaren, zelf heeft veroorzaakt, terwijl Yeshua, die volledig onschuldig was, Zich opofferde om de straf op Zich te nemen, die wij verdiend zouden hebben voor onze zonden!

יונה Yona [Jona] 1:13

“Maar de mannen roeiden om het schip weer aan land te brengen, doch zij waren daartoe niet in staat, omdat de zee hoe langer hoe onstuimiger tegen hen werd.”

Bahasa Indonesia: *“Namun orang-orang itu berusaha keras mendayung untuk membawa kembali ke daratan, tetapi mereka tidak mampu karena laut makin bergelora hebat menghempas mereka.”*

Javaans: *“Para kelasi ngudi supaya prauné bisa ndharat, banjur padha ngetog karosan ndhayung prauné. Nanging praharané saya mundhak gedhé lan prauné kompal-kampil ora bisa maju utawa mundur.”*

Nadat de zeelieden de bekentenis van Yona en zijn voorstel, hem overboord te gooien hadden aangehoord, deden zij wat zij konden om zich daarvan te ontheffen. Hoe meer Yona aandrong, hem in de zee te werpen, des te onwilliger zij werden om het te doen. Hoewel zij wisten, dat deze storm hun om zijntwil overkwam, waren zij toch wel zeer afkerig om Yona's vonnis, dat hij zelf geveld had, te voltrekken. Misschien omdat zij bang waren, bloedschuld op zich te laden, maar misschien ook, omdat dit tegen de zeemansregels inging. Voor de zeelieden is het namelijk vanzelfsprekend om drenkelingen te redden, en niet om iemand overboord te gooien. Daarom spanden zij zich nog meer in en roeiden uit alle macht om het schip weer naar de wal te brengen, maar helaas tevergeefs. Het lukte hen niet, omdat de zee steeds woester werd en steeds onstuimiger tegen hen tekeer ging. Al hun moeiten baatten niet, want zij konden niet tegen de storm op! Uiteindelijk drong het tot hen door, dat het volstrekt onmogelijk is, om tegen de stormwind van de Eeuwige in te roeien, en zij gaven het op.

יונה Yona [Jona] 1:14

“Toen riepen zij tot de Eeuwige en zeiden: Ach, Eeuwige, laat ons toch niet vergaan om het leven van deze man en leg geen onschuldig bloed op ons, want Gij, Eeuwige, hebt gedaan gelijk U behaagde.”

Bahasa Indonesia: *“Karena itu, mereka berseru kepada Tuhan dan berkata: Kami memohon kepada-Mu, ya Tuhan, janganlah biarkan kami mati karena nyawa orang ini, dan janganlah menanggungkan ke atas kami darah orang yang tidak bersalah, karena Engkau, ya Tuhan, telah bertindak sesuai dengan apa yang Engkau kehendaki.”*

Javaans: *“Mulané padha ndedonga karo nyuwara sora: Dhuh Pangéran, kawula mugi sampun ngantos Paduka ukum pejah mergi saking nyawanipun tiyang menika, awit kedadosan menika sedaya pinangkanipun saking Paduka piyambak.”*

Toen de zeelieden zagen, dat hun roeien tevergeefs was en alle pogingen om het schip aan wal te brengen, faalden, besloten ze met de grootste tegenzin om dan toch maar te doen, wat Yona

gezegd had. Ze hadden het daar klaarblijkelijk heel erg moeilijk mee, want ook al waren zij allen afgodendienaars, maar ze hadden toch ook wel menselijke gevoelens. Ze beseften heus wel dat zij geen andere keuze hadden en uiteindelijk gedwongen waren dit te doen uit zelfbehoud omdat er geen ander middel was om hun leven te redden, maar zo simpel was het in dit geval echt niet. Nadat ze van Yona hadden vernomen welke G'd hij diende en wat de reden was van zijn vlucht, zagen ze hem niet meer als een gewone persoon. In elke religie zijn er profeten en heilige mannen. Denk maar aan de Sadhu's bij de Hindoes en de Baba's bij de Sikhs. Zo zagen de heidense zeelieden Yona als een man G'ds, die vergelijkbaar was met de heilige mannen in hun eigen religie. Deze mannen waren onaantastbaar en moesten met de allergrootste eerbied bejegend worden. De schepelingen wisten, dat Yona een profeet van de Eeuwige was en zij hadden aan den lijve ondervonden waartoe de G'd van Israël in staat was. Doordat zij met eigen ogen hebben gezien, dat de G'd van Israël, die deze storm heeft gestuurd, groter en machtiger was dan hun eigen goden, die niet in staat bleken te zijn hen te redden en de zee tot bedaren te brengen, waren zij nu overtuigd, dat Hij de enige ware G'd is! Daarom vreesden zij de hand te leggen aan Yona, die een profeet was van de Almachtige, de Schepper van hemel en aarde, hoewel hij nu zijn plicht had trachten te ontvluchten. De zeelieden wisten wel, dat hun schip door deze verschrikkelijke storm in zeenood werd gebracht omdat Yona wegens zijn ongehoorzaamheid door de g'ddelijke wraak werd achtervolgd, maar zij hadden grote vrees om de uitvoerders van zijn vonnis te zijn. Ze beseften al uit hun eigen religie, dat het doden van een heilige man niet zonder gevolgen kon blijven en door hun goden zwaar gestraft zou worden en daarom deed alleen al de gedachte aan het overboord gooien van deze profeet zelfs deze ruwe zeelieden beven van angst, want zij wisten niet hoe diens G'd daarop zou reageren. De G'd van Israël was bij de heidense buurvolken niet onbekend, want zij hadden gehoord welke machtige daden Hij gedaan heeft. Dat lasen we al in het lied van Moshe aan de Schelfzee: *“U bevrijdde dit volk en ging het liefdevol voor, sterk en machtig leidde U het naar Uw heilige woning. Alle volken hoorden het, alle volken huiverden, de Filistijnen beefden, ze krompen van angst ineen, ontzetting maakte zich meester van de stamvorsten van Edom, van de machtigen van Moav. Ze waren verlamd van schrik. De Kanaänieten sidderden, allen waren doodsbang! Angst overviel hen, vrees beving hen toen zij hoorden van Uw machtige daden, zij werden stom als steen, terwijl Uw volk voorbijtrok, Eeuwige, terwijl Uw volk voorbijtrok, het volk door U geschapen! - Engkau telah memimpin dalam kebaikan-Mu, umat ini Engkau telah menebusnya, dengan kekuatan-Mu, Engkau menuntun mereka ke kediaman-Mu yang kudus. Bangsa-bangsa telah mendengarnya, mereka pun gemetaran; kegentaran mencekam penduduk Filistin. Maka ketakutanlah para pemimpin Edom; pemimpin Moab dicekam kegentaran; seluruh penduduk Kanaan diluluhkan hatinya. Kengerian dan ketakutan menimpa mereka, dengan kedahsyatan tangan-Mu, mereka diam seperti batu; sampai umat-Mu menyeberang, ya Tuhan, sampai umat yang telah Engkau dapatkan ini menyeberang!”* (שמורת Sh'mot [Exodus] 15:13-16, NBV). Dit werd door Rachav tegenover de beide verspieders bevestigd: *“Ik weet, zei ze tegen hen, dat de Eeuwige dit land aan jullie heeft gegeven. Wij zijn door angst overmand. Alle inwoners van dit land zijn doodsbang voor jullie, want we hebben gehoord dat de Eeuwige de Rietzee voor jullie heeft drooggelegd toe jullie uit Egypte wegtrokken en dat jullie Sichon en Og, de twee koningen van de Emorieten ten oosten van de Jordaan, hebben vernietigd. Toen we dat hoorden, sloeg de angst ons om het hart en werden we wanhopig. De Eeuwige, jullie G'd, is immers een G'd die macht heeft in de hemel en op aarde! - Dan dia berkata kepada orang-orang itu: Aku mengetahui bahwa Tuhan telah memberikan negeri ini kepadamu, dan bahwa kengerian akan kamu telah menimpa ke atas kami, dan bahwa seluruh penduduk negeri ini telah gemetar di hadapanmu!”* (יהושע Y'hoshua [Jozua] 2:9-11, NBV). Dit zal de schepelingen wel bekend geweest zijn. Vandaar dat ze zo geschrokken waren toen ze van Yona te horen kregen dat hij tot dit volk behoorde en een dienaar van de G'd des hemels was, die de aarde en de zee geschapen heeft, want zo zullen zij ook wel gehoord hebben, dat diezelfde G'd gezegd heeft: *“Raak Mijn gezalfde niet aan, en doe Mijn profeten geen kwaad! - Janganlah menyentuh orang-orang yang Kuurapi, dan jangan berbuat jahat terhadap nabi-nabi-Ku!”* (דברי הימים א' Div'rei haYamim alef [1 Kronieken] 16:22 en תהלים Tehilim [Psalmen] 105:15). Daarom waren zij doodsbang, zich G'ds wraak op de hals te halen als zij de profeet Yona overboord zouden werpen, ook al was dit op zijn eigen verzoek. Om deze reden brachten zij het eerst in gebed

met het verzoek, hen voor deze daad niet aansprakelijk te stellen en geen bloedschuld op hen te leggen. Deze keer baden zij niet meer tot de vele goden, die zij tevoren hadden aangeroepen, maar tot de G'd van Israël, de enige, levende en waarachtige G'd: *“Ach Eeuwige, laat ons toch niet vergaan als wij het leven van deze man opofferen. Reken het ons niet aan als hier een onschuldige sterft. U bent de Eeuwige, al wat U wilt, dat doet U!”* (NBV).

יונה Yona [Jona] 1:15

“Daarna namen zij Yona op en wierpen hem in de zee, en de zee hield op met woeden.”

Bahasa Indonesia: *“Lalu mereka mengangkat Yunus dan melemparkan dia ke dalam laut, dan laut pun menjadi tenang.”*

Javaans: *“Sawisé mengkonon Nabi Yunus nuli dijunjung lan diuntyalaké ing segara. Sanalika praharané banjur sirep.”*

Nadat de zeelieden de Eeuwige hadden gesmeekt, hen niet verantwoordelijk te stellen voor de dood van Yona en hen niet als moordenaars te beschouwen in het geval dat hij toch onschuldig zou zijn (Groot Nieuws Bijbel), gingen zij over tot de voltrekking van het vonnis. Ze wilden hem echt niet overboord gooien, maar ze hadden geen keuze. Op zijn eigen aandringen tilden zij Yona op en wierpen hem in de kolkende zee. Met de zondaar werd ook de zonde in de zee geworpen. Dit doet mij denken aan het Tash'lich, een eeuwenoud Joods ritueel na het Min'cha [middaggebed] op Rosh haShana [Joods Nieuwjaar], waarbij broodkrumels, die de zonden symboliseren, in levend water gegooid worden. Dat kan een beek, een rivier, een meer of het liefst zelfs de open zee zijn. Na het uitspreken van het Tash'lich-gebed, waarin de Eeuwige om vergeving word gesmeekt, schudden de Joodse gelovigen aan de oever of op het strand hun kleding uit en werpen alle krumels die zich in hun zakken bevinden, in het water, waardoor zij symbolisch hun zonden van het afgelopen jaar in de diepte der zee gooien gelijk geschreven staat: *“Opnieuw zult U zich over ons ontfermen en al onze zonden tenietdoen. Onze zonden werpt U in de diepten der zee! - Dia akan kembali, Dia akan menunjukkan belas kasihan kepada kita, Dia akan menginjak-injak kesalahankesalahan kita; dan Engkau akan melemparkan semua dosa mereka ke dalam tubir laut!”* (מיכה Micha 7:19). V'tash'lich bim'tzulot yam kol-chatotam! Deze laatste woorden houden ook voor ons een belofte in: als wij oprecht spijt hebben van onze zonden, ernstig berouw tonen en de Eeuwige om vergeving vragen onder het beroep op het plaatsvervangend offer van Yeshua, radicaal breken met ons zondige verleden en ons leven opnieuw aan onze hemelse Vader toewijden, dan zal Hij onze zonden in de diepten der zee werpen waar ze nooit meer gevonden zullen worden! Als wij ons daadwerkelijk berouwvol van onze zonden afwenden, dan zal de Eeuwige niet toornig blijven, maar onmiddellijk een einde maken aan de storm die over ons was losgebarsten. Zo was het ook met Yona. Zodra de zeelieden met de profeet gedaan hadden zoals hij gezegd had en hem in het woest kolkende water geworpen hadden, kwam de zee tot bedaren en werd kalm. De Midrash zegt, dat ze hem daarna weer terug aan boord opgenomen hadden, maar dat de storm meteen opnieuw in alle hevigheid losgebroken zou zijn met het gevolg, dat ze Yona in paniek weer teruggegooid zouden hebben. Wederom kwam de storm tot liggen en de zee hield op met woeden. Dit zou volgens de Midrash een aantal keren herhaald zijn totdat de Eeuwige daar een eind aan gemaakt zou hebben. Persoonlijk vind ik dit niet erg geloofwaardig en ik snap niet wat de rabbijnen daarmee wilden zeggen, want naar mijn mening heeft deze meervoudige herhaling van het overboord gooien en steeds weer terug halen geen enkele toegevoegde waarde. Ik hou dus liever vast aan het verhaal zoals het in de Bijbel staat.

יונה Yona [Jona] 1:16

“En de mannen vreesden de Eeuwige met grote vrees, en zij slachtten de Eeuwige een offer en deden geloften.”

Bahasa Indonesia: *“Kemudian orang-orang itu takut dengan ketakutan yang sangat besar kepada Tuhan, dan mereka mengurbankan kurban sembelihan kepada Tuhan dan mengikrarkan nazar.”*

Javaans: *“Merga saka kaanan mau wong kabèh padha wedi banget marang Pangéran, mula banjur padha nyaosaké kurban lan janji arep ngabekti marang Pangéran.”*

Een andere passage in de Midrash met betrekking tot het verhaal van Yona vind ik daarentegen wel aannemelijk, namelijk dat de kapitein en zijn bemanning nadat ze het vonnis over Yona hadden voltrokken, ook allen hun afgodenbeeldjes overboord geworpen zouden hebben, want door al deze gebeurtenissen werden de zeelieden immers vervuld met een diep ontzag voor de Eeuwige. In vers 14 zagen we al, dat ze inmiddels ook besloten hadden, hun eigen afgoden niet meer aan te roepen, maar alleen tot de Eeuwige, de G'd van Israël te bidden. Doordat precies datgene is uitgekomen wat Yona voorspeld had, namelijk dat de zee weer tot rust zou komen nadat ze hem overboord gegooid zouden hebben, waren zij ervan overtuigd, dat de G'd van Yona de enig ware G'd was, want er was geen andere god die hen kon redden dan Hij alleen. En zij brachten de Eeuwige een offer en deden Hem geloften, dat ze Hem voortaan zouden dienen. Het is niet duidelijk uit de grondtekst te ontnemen of ze een offer voor Hem gingen slachten toen ze weer voet aan wal gezet hadden of dat ze dieren aan boord hadden waardoor ze de Eeuwige meteen ter plekke al één daarvan als slachtoffer konden aanbieden. Ik vroeg mij overigens af hoe Yona, die doorgaans als auteur van dit boek wordt beschouwd, dit allemaal kon weten en beschrijven, want de bekering van deze heidense zeelieden en hun offer en beloften vonden allemaal plaats nadat hij zich al niet meer aan boord van het schip bevond, maar in het water van de zee. De Midrash lijkt een mogelijk antwoord op deze vraag te kunnen geven door de gedetailleerde beschrijving, dat ze na de wonderbaarlijke redding van Yona weer de haven van Yafo waren binnengevaren, daar hadden afgemonsterd en naar Jeruzalem waren opgetrokken, zich lieten besnijden en geleerde wijzen werden. Als ook maar de helft daarvan waar zou zijn, dan zou het best mogelijk zijn dat Yona jaren later na zijn terugkeer uit Nineve sommige van de schepelingen die zich aan boord van het schip naar Tarsis bevonden, daar in Jeruzalem heeft ontmoet, die hem een uitgebreid verslag gaven van hun bekering, het offer en de geloften die zij de Eeuwige gedaan hadden nadat de storm was gaan liggen.

Slotsom

De les, die wij uit het eerste hoofdstuk van het boek Yona kunnen leren is, dat deze profeet de boodschap van bekering en berouw eigenlijk naar de heidense stad Nineve moest brengen, maar dat deze boodschap op de eerste plaats voor hemzelf bestemd was, en voor de heidense bemanningsleden van het schip waarop hij naar Tarsis wilde vluchten. Met dit verhaal wordt ons een spiegel voorgehouden, want wij lijken allemaal wel eens op Yona, u en ik. Geven wij altijd gehoor aan de zendingsofdracht, die Yeshua ons allen gegeven heeft, of proberen wij die ook wel eens te ontvluchten? Doen niet ook wij vaak wat wijzelf willen en niet wat de Eeuwige wil? Elke poging om te ontvluchten en elke zonde heeft echter een storm tot gevolg, want dat roept toorn op bij de Eeuwige! Dan doet Hij in Zijn grimmigheid een stormwind over ons losbreken om ons wakker te schudden net als Yona en het is dan aan u en aan mij of wij dan inderdaad wakker worden en berouw tonen of door blijven slapen alsof er niets aan de hand is. Als dat het geval is, dan hebben de mensen in onze naaste omgeving meer last van de storm dan wijzelf, net zoals de zeelieden op het schip waarop Yona zich bevond. Alleen inkeer, berouw, bekering en verootmoediging kunnen een einde maken aan deze storm en de woeste golven tot bedaren brengen. Maar het is natuurlijk ook niet zo, dat de mensen om ons heen geheel onschuldig zijn, want de Bijbel zegt duidelijk, dat wij allen gezondigd hebben, iedereen, niemand uitgezonderd! (Romeinen 3:10 en 23). Ook de schepelingen in het verhaal van Yona, want zij waren immers afgodendienaars. De storm was dus echt niet alleen voor Yona bedoeld, maar ook voor hen! En daarom vormen zij samen met Yona elk jaar opnieuw de hoofdpersonages in de schriftlezing op Yom Kipur. Als wij ons net als zij daadwerkelijk berouwvol opstellen en onze zonden overboord gooien, dan zal de Eeuwige niet toornig blijven, maar onmiddellijk een einde maken aan de storm die Hij over ons liet losbarsten en dan kunnen wij op Rosh haShana met blijdschap in ons hart zeggen: *“וְתַשְׁלִיךְ בַּמַּצְלוֹת יָם כָּל־חַטָּאתָם:”* *V'tash'lich bim'tzulot yam kol-chatotam!* *Onze zonden werpt U in de diepten der zee! - Dan Engkau akan melemparkan semua dosa mereka ke dalam tubir laut!* (מיכה Micha [Micha] 7:19). Amen!

Werner Stauder